

Tekst: Dr Albert C.M. Weijman, KAD

Google view

Muizen in Bellingwedde

Leerzaam voor vele betrokkenen

Foto: Albert Weijman

Huis van de hoofdrolspeler, Bellingwolde, hoek Rhederweg/Parkweg (GIN)

In de Groningse gemeente Bellingwedde woedde 12 jaren lang een strijd over... muizen. Het ging om muizen die vanuit een *Robinia*-plantage woningen binnendrongen en daar volgens de bewoners overlast en schade veroorzaakten. De centrale vragen waren en zijn eigenlijk nog steeds: Wie is verantwoordelijk voor die schade? Welke coördinerende autoriteit neemt beslissingen? Wie zijn deskundig? Wat is de beste oplossing? Het Bellingwedde-probleem was gebaat bij een lokaal antwoord maar het gaat ook om vragen die om een nationaal of, nog beter, een Europese visie vragen. In 2008 heeft de Wereldgezondheidsorganisatie in het rapport 'Urban Pest Control' de risico's van ondoelmatige coördinatie in kaart gebracht. Wat kunnen alle betrokkenen van deze bijzondere casus leren?

Foto: Albert Weijman

Voormalige Robinia plantage

Hoe het begon

In 1998 verleende de Gemeente Bellingwedde aan het bedrijf Groen Invest Nederland BV vergunning om een plantage van 50 hectare *Robinia pseudo-acacia* L. te mogen aanleggen. Als gevolg van de aanleg werd de vrijstaande woning van een inwoner van het buurtschap 'De Lethe' nabij Bellingwolde aan drie zijden door bomen omgeven. De bewoner ondervond sinds 1999 overlast van muizen die volgens zijn zeggen in groten getale zijn woning binnendrongen en omvangrijke schade aanrichtten. Vervolgens stelde hij de gemeente Bellingwedde aansprakelijk maar die aansprakelijkheid werd door de gemeente afgewezen. Een rechtszaak volgde, waarbij de gemeente in het gelijk werd gesteld. De gemeente besloot vervolgens om de handhaving van de aanlegvergunning aan Groen Invest Nederland op te pakken en ook om de muizenbestrijding in de woning uit te laten voeren. Een plan van aanpak werd opgesteld waarbij ook de GGD en het Kenniscentrum Dierplagen (KAD) in Wageningen werden betrokken. De betrokken bewoner ging echter niet akkoord met dat plan en schakelde de Nationale Ombudsman in. De Ombudsman kritiseerde de gemeente in haar rapporten van 2004 en later nog eens in 2009. In 2010 werd door het KAD ook onderzoek gedaan naar muizenoverlast

in een woning aan de Rhederweg in Bellingwolde. Volgens de bewoner werd ook zijn overlast veroorzaakt door muizen die afkomstig zouden zijn uit een aangrenzende *Robinia*-plantage.

Biologie

Het ligt voor de hand om te veronderstellen dat er een relatie bestaat tussen de *Robinia*-plantage en de overlast in nabijge woningen. Om die relatie vast te kunnen stellen, is het van belang te weten welke knaagdieren binnenshuis en buitenshuis voorkomen. Het KAD stelde in 2001 vast dat het binnenshuis gaat om bosmuizen (*Apodemus sylvaticus* L.) en niet, zoals gesuggereerd, om veldmuizen (*Microtus arvalis* Pallas) die uitsluitend buitenshuis leven. Destijds werd geen opdracht gegeven voor kwantitatief veld- en erfonderzoek waarna een schatting van de aantallen bosmuizen mogelijk was geweest. De relatie tussen *Robinia*-plantages en schade in woningen kon feitelijk niet afdoende worden vastgesteld maar van die relatie werd door de bewoners wel steeds uitgegaan. Honderden investeerders investeerden in het 'duurzame' *Robinia*-project in de hoop een hoog rendement te gaan behalen. Het tegendeel werd waarheid want in 2009 werd Groen Invest failliet verklaard, de plantages in Bellingwolde bleven verwaarloosd achter. In 2010 werden alle bomen door een nieuwe eigenaar gekapt.

De bestuurlijke toren van Babel

Over de vraag bij wie de verantwoordelijkheid voor de oplossing van het muizenprobleem berust bestaat veel onduidelijkheid. Is dat bij de gemeente, bij de bewoners, de eigenaars van woningen of ligt de verantwoordelijkheid bij de eigenaar van de plantages? Inmiddels is die eigenaar failliet en raakte de gemeenteraad en het college van B&W van Bellingwedde verdeeld over vergoeding van de kosten. Verschillende deskundigen en bemiddelaars werden in de loop der jaren geraadpleegd waaronder de Nationale Ombudsman, de VROM Inspectie, de GGD Groningen, een lid van de Tweede Kamer, de Groningse Commissaris van de Koningin en het KAD. De Nationale Ombudsman gaf in haar rapporten advies aan het College van

B&W van de gemeente Bellingwolde om de verantwoordelijkheid serieus te nemen en met de gedupeerde bewoners een schikking te treffen. Uiteindelijk moest de Ombudsman in maart 2011 persoonlijk naar het gemeentehuis in Wedde afreizen om de gemeenteraad toe te spreken en zijn bemiddeling aan te bieden. Uit pragmatische overwegingen werd na een zich decenniumlang voortslepend proces besloten om met de twee gedupeerde bewoners een schikking te treffen waar alle betrokkenen mee akkoord konden gaan. De strijdbijl werd begraven, het dossier, met een omvang van een halve dossierkast, werd dichtgeklapt. Tijd voor bezinning is aangebroken.

Welke lessen kunnen worden geleerd?

Melding van de overlast

De gemeente is het eerste aanspreekpunt voor de burgers wanneer die overlast ondervinden van plaagdieren. Het is de gemeente die vaststelt wie er voor de schade verantwoordelijk is. Het is de gemeente die vaststelt of de volksgezondheid in het geding is. Meestal is het probleem helder en ligt de oplossing voor de hand. Publieksvoorlichting werkt meestal preventief. In complexe gevallen kan de gemeente zo nodig deskundigen inschakelen zoals de GGD, het KAD, de gemeentelijke bestrijdingstechnicus of een professioneel bedrijf. Ten tijde van de aanplantvergunning waren de milieu-effectrisico's, terecht of onterecht, niet bekend.

Biologische feiten

Na onderzoek wordt duidelijk wie verantwoordelijk is. Is dat de gemeente zelf, de eigenaars van de woningen, de bewoners of de eigenaar van de aangrenzende terreinen? De gemeente is altijd verantwoordelijk voor de openbare ruimte. Pas wanneer de biologische feiten zijn vastgesteld en de verantwoordelijkheden duidelijk zijn, kan een plan van aanpak worden opgesteld. De Bellingwolde-casus laat zien hoe belangrijk het is om de biologische feiten in een vroeg stadium vast te kunnen stellen. Om welke muizensoorten gaat het, om welke aantallen, wat is de voedselbron en wat is het meest optimale biotoop voor de muizen? Alleen met die informatie kan worden vastgesteld of er een relatie bestaat tussen de *Robinia*-aanplant en de overlast. Die relatie was cruciaal voor het verloop van het juridische en bestuurlijke proces.

De roep om bovengemeentelijke duidelijkheid

De Bellingwolde-casus laat vooral zien hoe belangrijk het is dat het beleid, de organisatie van de expertise en de verantwoordelijkheden op het gebied van plaagdierbeheersing duidelijk en opnieuw worden omschreven in wet- en/of regelgeving. Anno 2012 is dat beleid nog steeds versnipperd en is de continuïteit van kennis niet duurzaam gewaarborgd. Toezicht ontbreekt of wordt beperkt tot calamiteiten. Die versnippering in beleid en praktijk leidt tot onnodig hoge kosten door een gebrek aan preventieve maatregelen, onnodig gebruik van biociden, onaantoonbare risico's voor de volksgezondheid, juridische conflicten en vermijdbaar leed van mensen en dieren. De wereldgezondheidsorganisatie (WHO-Europe) heeft de landen in Europa in haar rapport 'Public Health Significance of Urban Pests' van 2008 gewezen op de risico's:

Because pest management involves health, environmental and occupational factors, it is often difficult to decide which government department of agency should be responsible for its activities. At the local level, it is often unclear which body is responsible for pest prevention, surveillance and control.

De Bellingwolde-casus illustreert nog eens te meer hoe gefundeerd de WHO-analyse is en hoe urgent de adviezen zijn. De WHO adviseert om aan één enkele autoriteit supervisie toe te vertrouwen en om de verantwoordelijkheden duidelijk vast te leggen. De Bellingwolde-casus is slechts één van vele voorbeelden die de WHO-zorg illustreren. De rattenvilla in Baarn, de chronische muizenoverlast in oude binnensteden, de invasies van zwarte ratten in Noord Limburg, resistente rattenpopulaties in Gelderland en Twente en invasies van plaagdieren in ziekenhuizen. Ooit zouden resistente knaagdieren resistente ziekteverwekkers kunnen gaan verspreiden op grote schaal. Dat is een risico waar ook de WHO terecht aandacht voor vraagt. Het is een risico dat eenvoudiger voorkomen kan worden dan stijging van de zeespiegel.

